

НЕПОЗНАТО ПИСМО ОТ П. Р. СЛАВЕЙКОВ

ХРИСТО БЕКРИЕВ

В писмото на нашия виден поет и общественик липсва годината на написването му, но я определя косвено неговото съдържание: 1875. Традиционните дипломатически ходове и спорове около създаването на Българската екзархия, свързани с отричането на българската униатска църква и скъсването на отношенията с Патриаршията, резонират до тази година (а и след нея), по времето на първия български екзарх Антим I (Атанас Михайлов). Въпреки максимата на Каравелов „Свободата не ще екзарх, иска Караджата“ не може да се отрече огромната духовна роля на Екзархията в националния ни живот тогава.

Писмото на П. Р. Славейков до неговия близък приятел Г. Груев — „Джорджо“ (брат на Йоаким Груев) разкрива една характерна картина от живота на българската интелигенция в Цариград, издаваща разнообразни вълнения и стремежи. Провеждането на събранието на 25-те души на 2 май относно състоянието на Българската екзархия е предметът на цялото писмо. Широкият отзвук на това събрание във възрожденския ни печат (в. Напредък, Век и др.) не може да омаловажи мнението на изследвача, напротив, той има документиран специфичните черти и ръста на редица българи чрез обективната преценка на П. Р. Славейков.

Адресатът на писмото — Г. Груев, е секретар на Екзархията по времето на първия български екзарх, а след Априлското въстание е изпратен на заточение заедно с него. Той е и един от инициаторите за създаването на българското читалище в Цариград и негов председател. Като прибавим и един факт от биографията на П. Р. Славейков — продължителя на политическите и културните възгледи на Паисий и Неофит Бозвели (авторът на „Мати Болгария“) — благодарение на него става отказването и отвеждането на архиепископ Йосиф Соколски в Русия, а по този начин и ликвидирането на българската униатска църква, само тези факти са достатъчни да засвидетелствуваме нашето духовно съпричастие към двамата в областта на националните църковни борби. Събранието в Цариград, което коментира Славейков, разкрива лични съображения и несъгласие с екзархийските работи, както и решението за изпращане на „прошение“ до екзарха. Ревизирането на правилната ѝ дейност обаче не се удава. Самият факт, че се провежда събрание с поканени определени лица (Славейков присъства като слушател) и без знанието на екзархийския съвет, достатъчно говори за това. Славейков ще да е изпитвал влияние от строгия Г. Груев, запомнен от съвременниците му като приятел, чиито съвети са винаги полезни. Безспорно най-даровитият публицист у нас през 60-те години на миналия век, Славейков и по-късно респектира с будната си гражданска съвест, подплатила и този негов документ.

Бае Груевъ!

Таманъ ся готвахъ да ида въ събранието като поканенъ от Деда Христа, видехъ архимандрита . . . изгонени, за да не пострадамъ истото азъ ся спрехъ и писахъ пусулка на Дяда Христа да го питамъ може ли да присъствувамъ. Отговоръ не приехъ за туй и не влезяхъ въ събранието, но взехъ мерки да бъда като присъствующъ. Канените съ били бележени на разписъ, но не ка-

дени съ пусули а устно. Разписът на канените ся чете за да види кой и кой е дошелъ. Подиръ което горе долу ся разискува това що ви бележа. Подиръ разижданието на събранието не съм ся видель съ никого. Найденов който не знаеше че съм слушатель, а знаеше че съм в читалището и пиша не смей или не рачи да ся отбие ни ръкописа да вземе о замина с Михайловски и Стамболски. Не знамъ те же пишеть ли нещо. Но аз ви съобщавамъ това, от което нито имате понятие и като си набавите и допълнения от други присъстваващи да пишете на источно време, което виждате за нужно да се пише за утре, а пък аз отъ него воденъ ще пиша въ День. И ако ми съобщите нещо да кажа на Найденова утре рано ще му го съобщя. Азъ мисля че треба да ся пише нещо за да ся запредвари подписването и за това треба утре рано да го пратите. Генювичу, или самъ бае Цанковъ да иде да му го наложи защото е възможно другите да не пишеть, а и в День да ся пише ще е късно.

От присъстваващите 28 души трима имаше чужденци които не познавамъ и трима не видехъ а другите съ следующите: Христо П. Тъпчилеща, Никола П. Тъпчилеща, Гешоолу, Камбуровъ, Хаджи Никола, Добровичъ, Михайловски, Докт. Вълковичъ, Х. Стамболски, П. Казасовъ, Балабановъ, Стояновъ, Найденовъ, Киселовъ, Стефан Петровъ Сливн. Тъпч.

Събранието ся отвори часътъ на петъ по турски, подъ председателството на Г-на Хр. Стамболски всички присъстаующи възлезаха 28 души, събраните имаха предвидливостта да турятъ на пътните порти портиреть а до вратата въ залата на заседанието клисареть, за да не припущатъ лица които не съ канени, като си позволиха еще да извадятъ дори безобразно едно друго не забележено въ тетереть ими лице (Манчева) и черковныйтъ настоятель, архимандрита, които случайно бехъ ся намерили въ залата на събранието. Първийтъ са извета че не е от избраните, вторийтъ съ грубите думи и въ очи синии противу чернокащите ще говоримъ и не шемъ помежду си чернокапецъ, еще като оуказахме и на други некои които исказаха желание да присъствуватъ на туй събрание.

Подиръ отварянето на заседанието разговорите беха въобще противу екзархийското управление. „Когато сатата Екзархия и екзархътъ не следуватъ уставътъ какъ можемъ да кажемъ че черквата ни ся управлява по уставъ“. От тези и други думи разумевахъ се че целта на двигателите и не на събраните беше или съвършено да отдалечеть днешните съветници от екзархията, или ако не могатъ а то да принудятъ Н. блаженство да направи и тях участници въ управлението.

Подиръ тези общи думи дойде редътъ какво треба да правятъ и подир некои размисления г. Михайловски сформирова предложението да ся направи едно изложение въ видъ на прошение до Н. блаженство, в което да му ся каже че екзархията не върви добре и ако той каже че не разбира де хромѣ да му ся докажеть недостатките.

Следъ това минаха да разискватъ за съветниците. Един каза „Плащатъ на съветниците, но това треба да ся приспособи след потвърдението на уставътъ.“ Но Балабанов сформирова тозъ въпросъ така: „техното пребивание въ Екзархийский съветъ исками да го узнаемъ законно ли е или не. Тука е въпросътъ“.

Подиръ дълги разискания върху този въпросъ, той би пресеченъ отъ едно попитвание. „Като ся реши да ся направи изложение до Н. блаженство треба ли да ся обнародува туй изложение въ вестниците за да го чуе и народътъ или не“. Одобри ся да ся обнародува. След това заседанието има за 5—6 минути почивка.

Отворено изново най напредъ станъ прикаска да ся определятъ трима души за да съчинятъ изложението за Н. блаженство. После пакъ ся повърнѣха законно ли е пребиванието на съветниците или не, и следъ много разискания, дойдохме на заключение че „е законно“.

Тогазъ влезоха въ разискание „треба ли да имъ ся плаща“. Подиръ дълги и за това разискания одобриха да са пише въ изложението до Н. блаженство че „не треба да ся плаща на съветниците“. Но преди да дойдатъ до туй решение стана дума за бюджетътъ и г-нь Михайловски расправяше че треба непременно да ся иска обнародуването му, и ако има, казваше причини, че не съ испратени извънъ отъ некои Екзархийи сметките, да са каже че от еди де не съ пратили сметки а пък отъ еди де съ това и това пратили и тъй да бѣде известно отъ де шо ся е приело и да ся е приело и да ся каже де що ся е дало тука именно.

Следъ решението да ся пише да ся не плаща на съветниците разисква ся кога да ся напише изложението и ся реши да ся напише утре после ся разискува кога пак да ся събереть за да под-

пишът изложението. Един каза въ неделя, друг каза въ вторникъ, но на забележката на друго едно го че като остане до вторникъ ще стане баятъ, приеха да ся съберътъ въ понеделникъ на 3 по турски (бързатъ доде е топло и по вънъ да пишътъ, частно за да произведътъ смутъ).

Подиръ туй стана дума да ся яви ли по вестниците за следъ като ся подпише т. е. за прѣз другъта седмицъ.

Тогазъ избрахъ тримата души които да напишътъ изложението. Единъ Михайловскій, друг Стамболскій (третийтъ не го дочухъ) и след други еще малко незначителни разговори събрание ся разиде часътъ на $9\frac{1}{2}$.

Забележително е че въ събранието ораторствоваха исклучително известните „не задоволни“ или затова че не съ избрани съветници или защото не могатъ да турятъ ръкъ на доходите за да си взематъ аладжакътъ тѣй що говорящи и решаючи бежа едвамъ 8 души, а другите 20 си мълчаха от явно незадоволство от тези разискания. Тѣй що положително можемъ да кажемъ че излъгани сега да присѣствуватъ на събрание на което цельтъ не знаях, на второ събрание за подписвание не ще ся намерятъ други освенъ незадоволните Киру Поповъ, Т. Симовъ, Д. Ташков, Бижу (Божилов зеть), П. П. Иванов (бабанката), Петръ Видинли (Меситинъ), Христу Вракчилията Епитроп.

Ако има нещо да ми кажешъ яви ми по момчето.

2 май
читалището
часътъ $11\frac{1}{2}$

Ваштъ
П. Р. Славейков

ДИМИТЪР ПОДВЪРЗАЧОВ В МОИТЕ СПОМЕНИ

АТАНАС ДУШКОВ

Да възкресяваш спомени и да давашъ оценка и характеристика за човекъ като Димитър Подвързачов е не само трудно, но и рисковано. Подвързачов е необозрима и колоритна личност, а всяка оценка е строго лична и следователно непълна. При това от нашата първа срѣща изтекоха пълни 50 години, а това значи — половин век! Много впечатления са затлачени от времето, много случаи — поизлинили.

И все пак трайни са останали в съзнанието както образътъ на човека, тѣй и миговете от преживяното под една стряха. Нашата дружба с бай Митѣо — така гальовно се обръщаме къмъ него всички — започва (в редакцията на в. „Заря“, където работех и аз като начеващ репортер). Мога да кажа: там се опознахме и сблизихме. Това е началото на 30-те години — 1930—1931 г. Ние вече познавахме Хамлет, принц Датски — както подписваше своите писания Димитър Подвързачов, — от неговите фейлетони, игристия, драски и шарки, от афоризмите и басните и други закачки и миниатюри. Радвахме се, че идва при нас и ще работимъ задружно. А и той беше доволен, може би защото има постоянна шатна работа, а се оказа, че познава и някой от нас, с които е работилъ другаде. Сега Дим. Подвързачов идваше като втори гл. редактор — редуваха се с Кръстьо Станчев, известен журналист, племенник на съветския държавникъ Кръстьо Раковски от Котел.

Вестник „Заря“ се издаваше от издателя на в. „Утро“ и „Дневник“, а редакцията се намираше на бул. Дондуков, където сега се помещават „Профиздат“ и редакцията на в. „Труд“. Редакцията на „Заря“, това беше една единствена стая на втория етаж в дѣното на двора, широка като хамбар, с две дълги маси — едната за главния редактор и другата — същински тегляк и хлебарница, край която седяхме ние, репортерите, за да пишемъ своите информации, събирани презъ деня. Дотук се стигаше по едно разкрибуцано дървено стълбище, което дхътеше на гнило.